

Velkovojskoda Ján – zatiaľ posledný veľký katolícky monarcha Európy

Matej Gavlák

25. mája 2021 ✚ *História*

Bolo to v roku 2019, keď som si zapol správy z webu stanice Euronews – ako som v tej dobe robieval vždy, keď na mňa čakali nejaké veľké upratovacie práce – a práve dávali priamy prenos smútočného sprievodu prechádzajúceho ulicami Luxemburgu, hlavného mesta Luxemburska. Vpredu boli miništranti s veľkým krížom, za nimi nasledovala rakva zosnulého, nachádzajúca sa na lafete ťahanej vojenským autom a za rakvou kráčala smútiaca rodina.

Dole na obrazovke bežali veľké titulky s nápisom „*pohreb veľkovojskovu Jána*“. Do tej doby som o tom človeku nepočul. Veľmi rýchlo sa však ukázalo, že príbeh tohto monarchu je jedným z najkrajších európskych príbehov tragického 20. storočia.

Predvojnové obdobie a vojna

Velkovojskoda Ján sa narodil 5. januára 1921 na hrade Berg v centre Luxemburgu ako najstarší syn veľkovojskovkyni Šarlote a jej manželovi, princovi Felixovi. Jánovo celé meno bolo Jean Benoît Guillaume Robert Antoine Louis Marie Adolphe Marc d'Aviano a čo je zaujímavosťou, krstným otcom mu bol vtedajší pápež Benedikt XV., po ktorom dostal novorodenec aj svoje druhé meno (Benoît – Benedikt).

Vláda jeho matky nebola najstabilnejšia, pretože po I. svetovej vojne sa Luxembursko nachádzalo na pokraji kolapsu a sama Šarlota nastúpila na trón len vďaka tomu, že jej sestra bola nútená ho v roku 1919 opustiť. Samotná kráľovská rodina Bourbon-Parma navyše v krajine vládla len od konca 19. storočia.

Rodina bola vlastne prvou kráľovskou rodinou pochádzajúcou z francúzskej kráľovskej vetvy – a bola katolícka. Predchádzajúce rody, vládnuce v katolíckom Luxembursku, boli totiž protestantské. Sám Ján chodil na základnú školu ešte v Luxembursku, avšak na ďalšie štúdiá už bol poslaný do anglickej rímskokatolíckej školy Ampleforth College nazývanej tiež „katolícky Eton“ vedenej benediktínmi (Eton je najprestížnejšou školou v Británii, študovalo tu aj niekoľko budúcich predsedov vlád, medzi nimi napríklad D. Cameron a B. Johnson).

V máji 1940, v predvečer nacistickej invázie do západnej Európy, bola veľkovevodkyňa Šarlota varovaná, že sa nemecká mašinéria chystá prevaliť aj cez Luxembursko. Vtedy 44-ročná žena sa preto rozhodla odísť aj s celou svojou rodinou do exilu. Kráľovská rodina bola najprv evakuovaná do Paríža a odtiaľ cez Španielsko a Portugalsko do Británie. V Británii založila exilovú vládu vedenú premiérom a sama odišla do Kanady.

Ján bol v Quebecu poslaný na štúdiá práva a ekonomiky. Štúdiá však neboli to jediné, čomu sa Ján na americkom kontinente venoval. V rokoch vojny absolvoval pracovno-propagačnú cestu po amerických mestách – ako boli Chicago, Minneapolis, Milwaukee a ďalšie – kde žilo pomerne veľa imigrantov z Luxemburska. Cieľom bolo vyzbierať financie potrebné pre chod luxemburskej exilovej vlády v Londýne a získať aj medzinárodnú podporu pre oslobodenie Luxemburska. Následník trónu na svojej ceste mimo iného prehlásil:

„Nechceme byť ani Francúzmi, ani Nemcami. Sme Luxemburčania a s ostatnými národmi chceme nažívať v mieri!“

Kvôli obrovskému úspechu akcie sa potom podobné „turné“ uskutočnilo aj v Brazílii.

V roku 1942 sa Ján spolu s otcom prihlásili ako dobrovoľníci do britskej armády. Na radu kráľa Juraja VI. sa Ján dostal k tzv. „*Irish Guards*“, elitnej jednotke britskej armády, a v rámci výcviku študoval aj na Kráľovskej vojenskej akadémii v Sandhurst. O rok na to dostal Ján hodnosť poručíka a bol pridelený k 3. bataliónu „*Irish Guards*“. Opäť, vojenský výcvik a štúdium neboli jedinými Jánovým povinnosťami, keďže počas svojho pobytu v Británii ešte viedol niekoľko luxemburských organizácií, ktorých cieľom bol všestranný odpor voči nacizmu.

V júni 1944 sa Ján zúčastnil vylodenia v Normandii – aj keď nebol v prvých vlnách, ale pristál až niekoľko dní po Dni D – a následne pomáhal so svojou jednotkou oslobodiť mestečko Caen. Ján bol jedinou budúcou hlavou štátu, ktorá sa operácie Overlord zúčastnila priamo s puškou v ruke. 25. augusta jeho jednotka prekročila rieku Seinu a pomohla tak oslobodiť Paríž, po dlhých štyroch rokoch, od nacistickej vlády.

Nasledovalo oslobodenie niekoľkých mestečiek a usadlostí na francúzsko-belgickom pomedzí a potom, 3. septembra 1944, oslobodenie Bruselu. Ján dostal rozkaz pripojiť sa k americkej „*Victory Division*“ –, u ktorej zas slúžil jeho otec, princ Felix – a spolu 10. septembra prekročili luxemburské hranice na mieste zvanom Rodange, cez ktoré pred štyrmi rokmi utekali. V hlavnom meste, Luxemburgu, boli vítaní ako národní hrdinovia a osloboditelia.

Po niekoľkých dňoch sa Ján musel vrátiť späť k svojej britskej jednotke a spolu s ňou sa zúčastnil nešťastných bojov pre holandskom meste Arnhem. Hoci Arnhem dobre nedopadol (Nemci tam obklúčili 8-tisíc britských a poľských výsadkárov a pozemnej armáde sa ich nepodarilo vyslobodiť), vo februári 1945 už „*Irish Guard*“ útočila na Siegfriedovu líniu pri meste Reichswald.

Začiatkom apríla 1945 dostal Ján rozkaz vrátiť sa opäť do svojej domoviny. Tam sa následne zúčastnil triumfálneho návratu svojej matky, veľkovevodkyne Šarloty z dlhoročného exilu a obnovenia Luxemburskej monarchie.

Povojnové roky

Veľkovejvodkyňa Šarlota vládla ako hlava štátu nepretržite ďalších 19 rokov až do roku 1964, kedy vo veku 68 rokov abdikovala. Jej nástupcom sa stal Ján.

Ján sa ešte v roku 1953 oženil v katedrále Notre Dame v Luxemburgu s princeznou Jozefínou Šarlotou, dcérou belgického kráľa Leopolda III. Spolu mali napokon päť detí. V roku 1961 začala luxemburská veľkovejvodkyňa svojmu synovi postupne odovzdávať rôzne právomoci. Práve v tomto roku sa stal zástupcom kráľovskej rodiny v luxemburskom parlamente.

V roku 1964, v čase svojho nástupu na trón, mal, teraz už nový veľkovejvoda, 43 rokov. Jeho vláda (keď to tak nazveme, keďže reálnu moc mal parlament) sa vyznačovala obrovskou ekonomickou transformáciou Luxemburska. Z agrárnej, finančne upadajúcej krajiny sa Luxembursko stalo jedným z finančných centier Európy.

Ján bol zástancom zjednotenej Európy (napokon ako všetci pravicoví politici tej doby, ktorí zažili vojnu na vlastnej koži), no bežní Luxemburčania si ho pamätajú hlavne ako obrovského propagátora skautizmu. Sám bol členom a vodcom skautov prakticky celý svoj dospelý život a na internete sa dá nájsť fotka veľkovejvodu v skautskom úbore a šatkou previazanou okolo krku.

Ján bol pravidelným návštevníkom Vatikánu a spojencom a podporovateľom pápežov. Stihol dokonca navštíviť aj pápeža Jána Pavla I., ktorý vládol iba 33 dní. Jánova manželka bola jednou len zo siedmich žien sveta, ktoré smeli byť na audiencii u Svätého otca oblečené v bielom.

Ján abdikoval v októbri 2000 a spolu s manželkou žili hrade Fischbach. Novým veľkovejvodom sa stal jeho syn Henri. Princezná Jozefína Šarlota umrela v roku 2005 po dlhej chorobe a Ján žil na zámku ako vdovec ešte 14 rokov. Zomrel 23. apríla 2019 v kruhu svojej najbližšej rodiny vo veku 98 rokov.

Zdroje:

<https://monarchie.lu/fr/la-monarchie/les-anciens-souverains/sar-le-grand-duc-jean>

<https://www.highlevelmagazine.com/clanek/zomrel-velkovejvoda-jean-muz-ktory-pomahal-oslobodit-europu>

<http://www.luxarazzi.com/2013/03/luxarazzi-101-grand-ducal-family-at.html>

Titulný obrázok

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/velkovejvoda-jan-zatial-posledny-velky-katolicky-monarcha-euroпы/>